

Warszawa, 10-06-2024 r.

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Marcin Wiącek

VII.5600.7.2024.AT

Pani

Barbara Nowacka

Minister Edukacji

ePUAP

Szanowna Pani Minister,

uprzejmie informuję, że zapoznałem się z projektem rozporządzenia Ministra Edukacji zmieniającego rozporządzenie w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w publicznych przedszkolach i szkołach¹. Po przeanalizowaniu opinii osób, które wkrótce mogą zostać dotknięte zmianami, podzielam część zgłoszonych zastrzeżeń. Poniżej przedstawiam kwestie, które **mogą budzić wątpliwości związane m.in. z ochroną konstytucyjnego prawa do nauki oraz ochroną pracy**.

Projekt rozporządzenia przewiduje, że w przypadku gdy na naukę religii w przedszkolu lub szkole zgłosi się mniej niż siedmiu wychowanków danego oddziału lub uczniów danego oddziału lub danej klasy, przedszkole i szkoła organizują naukę religii w grupie międzyoddziałowej lub grupie międzyklasowej. Celem rozporządzenia jest również umożliwienie zorganizowania w przedszkolu i szkole lekcji religii w grupie międzyoddziałowej lub międzyklasowej, jeśli na lekcję religii zgłosiło się równo lub więcej niż siedmiu uczniów (wychowanków). Uczniów szkoły podstawowej będzie można połączyć w grupę międzyklasową pod warunkiem, że są to wyłącznie uczniowie z tego samego etapu edukacyjnego, tj. uczniowie klas I-III albo IV- VIII. Maksymalna

¹ <https://legislacja.gov.pl/docs//579/12384702/13056500/13056501/dokument665700.pdf> (dostęp: 24.05.2024).

liczba wychowanków lub uczniów w grupie międzyoddziałowej i międzyklasowej, dla dzieci w przedszkolach i dla uczniów klas I-III szkół podstawowych, ma wynosić 25, a dla pozostałych uczniów we wszystkich typach szkół – 30, z uwzględnieniem odrębnych przepisów dotyczących wychowanków i uczniów, którzy posiadają orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego.

W pierwszej kolejności należy zauważyć, że nowa organizacja lekcji religii będzie skutkować zmniejszeniem się liczby godzin, a co z tym związane, redukcją zatrudnienia katechetów. **Zasadne jest zatem wyjaśnienie, czy przed przystąpieniem do pracy nad rozporządzeniem Ministerstwo Edukacji Narodowej oszacowało, ilu katechetów może z tego powodu stracić pracę, oraz czy rozważane były jakiegokolwiek okresy przejściowe albo mechanizmy pomocowe dla tej grupy nauczycieli.** Zwracam przy tym uwagę na aspekt ochrony pracy, wynikający z postanowień art. 24 Konstytucji. Proponowane zmiany mają wejść w życie już od 1 września 2024 r., co stawia zarówno katechetów, jak i dyrektorów szkół w trudnym położeniu.

Należy pamiętać, że planowanie pracy szkoły ma miejsce na długi czas przed rozpoczęciem nowego roku szkolnego. Dyrektor szkoły lub przedszkola powinien przekazać arkusz organizacji szkoły lub przedszkola zaopiniowany przez zakładowe organizacje związkowe w terminie do dnia 21 kwietnia danego roku organowi prowadzącemu szkołę lub przedszkole. Organ prowadzący szkołę lub przedszkole, po uzyskaniu opinii organu sprawującego nadzór pedagogiczny, zatwierdza arkusz organizacji szkoły lub przedszkola w terminie do dnia 29 maja danego roku². Arkusz organizacji szkoły określa m.in. liczbę nauczycieli, rodzaj prowadzonych przez nich zajęć i liczbę godzin tych zajęć, tygodniowy wymiar godzin zajęć religii dla poszczególnych oddziałów. Można zatem przyjąć, że podpisanie rozporządzenia będzie wiązało się z koniecznością wprowadzenia zmian w już zatwierdzonych arkuszach. Będzie to trudne z uwagi na problem z oszacowaniem liczby uczniów, którzy będą zainteresowani nauką religii w nowych warunkach, lub których rodzice wyrażą życzenie zorganizowania takich lekcji.

Krytycy zmian zwracają również uwagę na trudności w realizowaniu podstawy programowej w grupach międzyklasowych. Łączone mogą być dzieci z klas I-III albo IV- VIII, więc teoretycznie uczniowie w wieku 10 lub 11 lat mogą uczyć się np. z

² Zob. § 17 ust. 7 i 9 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 lutego 2019 r. w sprawie szczegółowej organizacji publicznych szkół i publicznych przedszkoli (Dz.U. z 2023 r. poz. 2736).

piętnastolatkami. Dzieci w tych przedziałach wiekowych znajdują się na innym poziomie rozwojowym, mają różne potrzeby i inne problemy, zatem wykonywanie zadań przez katechetów może napotykać duże trudności. Proponowane rozwiązanie jest wątpliwe z punktu widzenia dzieci i młodzieży, które mają prawo do wychowania i opieki odpowiednich do wieku i osiągniętego rozwoju³.

Warto mieć na uwadze szczególny charakter zajęć religii, na których prowadzone są rozmowy o osobistych doświadczeniach związanych z wiarą. Dzieci, które będą zmuszone do uczęszczania na lekcje z nieznanymi osobami będącymi w innym wieku, mogą odczuwać mniejszy komfort i wykazywać słabsze zaangażowanie.

W tym kontekście nie należy ignorować obaw części obywateli, że tworzenie grup międzyoddziałowych lub międzyklasowych będzie wiązać się z kolejnymi rezygnacjami z uczęszczania na te zajęcia oraz mniejszą frekwencją. Osoby, które pragną utrzymania lekcji religii w szkołach, oceniają kierunek zmian jako niekorzystny. W związku z obecną polityką oświatową mogą pojawić się zarzuty nierównego traktowania oraz marginalizowania lekcji religii.

Jakość systemu oświaty zależy m.in. od stabilności i przewidywalności otoczenia prawnego, zatem nagłe wprowadzenie zmian może przynieść negatywne konsekwencje dla pracy katechetów. Stosowane podręczniki zostały przyjęte dla konkretnych klas, w oparciu o podstawę programową katechezy przygotowaną przez dany kościół. Dalsze korzystanie z zakupionych podręczników może okazać się nieefektywne.

Jednym z kluczowych zadań szkoły jest wspomaganie przez szkołę wychowawczej roli rodziny oraz wychowanie, rozumiane jako wspieranie dziecka w rozwoju ku pełnej dojrzałości w sferze fizycznej, emocjonalnej, intelektualnej, duchowej i społecznej, wzmacniane i uzupełniane przez działania z zakresu profilaktyki problemów dzieci i młodzieży⁴. Nie ulega wątpliwości, że aby nauczyciele mogli dobrze spełniać swoją rolę w procesie wychowania, muszą mieć możliwość poznania każdego dziecka i poświęcenia mu wystarczającej uwagi. Prawodawca zakłada natomiast możliwość prowadzenia zajęć w grupach aż 30-osobowych. Warto zauważyć, że **pożądana indywidualizacja procesu nauczania oraz udzielanie każdemu dziecku wsparcia,**

³ Art. 1 pkt 1 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe (Dz.U. z 2024 r. poz. 737 ze zm.).

⁴ Art. 1 pkt 2 i 3 ustawy Prawo oświatowe.

dostosowanego do jego potrzeb – na lekcjach religii, etyki oraz każdego innego przedmiotu – w przypadku liczebnych klas stanowi duże wyzwanie.

W mojej ocenie Minister Edukacji powinien również odnieść się do **zarzutu związanego z obowiązkiem współdziałania z instytucjami i organizacjami odpowiedzialnymi za kształt zajęć religii**. Jak stanowi art. 12 ust. 2 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz.U. z 2024 r. poz. 750 ze zm.), minister właściwy do spraw oświaty i wychowania w porozumieniu z władzami Kościoła Katolickiego i Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego oraz innych kościołów i związków wyznaniowych określa, w drodze rozporządzenia, warunki i sposób wykonywania przez szkoły zadań, o których mowa w ust. 1 (nauka religii). Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpłynęły natomiast sygnały, że przed sporządzeniem projektu rozporządzenia takie konsultacje nie zostały przeprowadzone w stopniu satysfakcjonującym pozostałe strony.

Chciałbym zaznaczyć, że rozumiem wolę prawodawcy, aby zapewnić bardziej elastyczne rozwiązania w zakresie organizowania pracy szkół. Były one od długiego czasu oczekiwane przez organy prowadzące szkoły, borykające się z wysokimi kosztami finansowania szkół oraz doświadczające skutków zmniejszającej się liczby uczniów, a także osób zainteresowanych nauką religii. Z kolei postulat umieszczenia lekcji religii na początku lub końcu zajęć jest od wielu lat kierowany do RPO. Nie kwestionuję także wskazywanych przez pedagogów korzyści, jakie mogą wynikać z nauki w grupach mieszanych wiekowo. Konieczne jest jednak przekonanie społeczeństwa, że zaproponowane zmiany nie doprowadzą do pogorszenia się sytuacji jednostek, którym przysługują wskazane prawa i wolności.

Z uwagi na powyższe, działając na podstawie art. 13 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz.U. z 2023 r. poz. 1058), zwracam się do Pani Minister z uprzejmą prośbą o przedstawienie stanowiska w odniesieniu do wskazanych wyżej kwestii.

Z wyrazami szacunku

Marcin Wiącek

Rzecznik Praw Obywatelskich

/-wydano i podpisano elektronicznie/

Do wiadomości:

Pani Krystyna Szumilas

Przewodnicząca Komisji Edukacji, Nauki i Młodzieży

Sejm RP, ePUAP